

GÜNCEL

ASUMAN ŞAHİN

asumann.cakaloglu@gmail.com

“HZ. PEYGAMBER EBÛ CEHİL İLE GÜREŞ TUTMUŞ MUDUR?”

daha fazlası için: sabitfikir.com

Prof. Dr. Haşim Şahin, geçtiğimiz ay **yayınlanan** *Dervişler, Fakihler, Gaziler: Erken Osmanlı Döneminde Dini Zümreler 1300-1400* başlıklı kitabında Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemine dair daha önce pek ele alınmayan çalışmaları büyük bir vukufiyetle ortaya koyuyor.

Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemine dair ilgi, *Diriliş Ertuğrul* ve *Kuruluş Osman* gibi dizilerin de etkisiyle son günlerde iyice arttı. Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminin siyasi tarihi son yarım asırda bilhassa Halil İnalçık hocamızın, önce İslam ansiklopedisine yazdığı maddelerle başlayıp daha sonra **kitap** haline dönüşen padişahların biyografileri ve Feridun Emecen'in çalışmaları ile belli bir düzeyde aydınlığa kavuştu. Ancak beyliğin kuruluş dönemine dair yapılan çalışmalar hâlâ M. Fuat Köprülü, Ömer Lütfi Barkan ve Cemal Kafadar'ın yaptığı çalışmaların ilerisine geçmiyor, yapılan çalışmaların çoğu da hamasi olmaktan çok öte değil. Bu konuda yeni **yayınlanan** akademik bir çalışma ise Prof. Dr. Haşim Şahin'e ait.

Haşim Şahin, **Yapı Kredi Yayınları** tarafından geçtiğimiz ay **yayınlanan** *Dervişler, Fakihler, Gaziler: Erken Osmanlı Döneminde Dini Zümreler 1300-1400* başlıklı kitabında Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemine dair daha önce pek ele alınmayan çalışmaları büyük bir vukufiyetle ortaya koymuş eserinde.

Şeyh Edebalı ve Dursun Fakih

Bu eserde beyliğin kuruluş sürecinde doğrudan etkili olan ve dini boyutlarıyla öne çıkarılan üç zümre hakkında çok değerli bilgiler mevcut. Mesela benim en çok dikkatimi çeken isimlerden birisi Şeyh Edebalı. Cihan Ünal'ın başrolünü oynadığı Kuruluş dizisinden bu yana büyük bir hayranlıkla takip ettiğimiz, Osmanlıların koca çınarı Şeyh Edebalı'nın ne kadar etkili ve önemli bir şahsiyet, adeta bir sosyal beyin olduğunu eseri okuyunca bir kez daha görmüş ve kavramış oldum. Şeyh Edebalı, Osmanlı Devleti'nin kuruluş devrinin sembol ismi. Beyliğin kurucusu Osman Gazi'nin kayınpederi olarak onun danışmanı durumunda. O dönemin en güçlü tarikati olan Vefâiyye'nin temsilcisi. Bu nedenle başta Kumral Abdal olmak üzere dervişlerin etrafında toplandıkları bir merkez durumunda onun dergâhı. Orhan Gazi devrinin meşhur dervishi Geyikli Baba da Vefâiyye tarikatına mensup. İlk Osmanlı kroniklerinden birinin yazarı Aşıkpaşazade ve onun damadı Seyyid Velayet de yine bu tarikatın Osmanlı topraklarındaki önemli temsilcileri. O yüzden Osman

Gazi, böylesi önemli bir şahsiyetin kızı olan Bâlâ Hatun ile evlenerek onun desteğini yanına almayı arzuluyor. Şeyh de, geleceğini parlak gördüğü bu genç gazi ile yakınlık kurmaya sıcak bakıyor. Üstelik Şeyh Edebalı sadece Osman Gazi ile yakın değil. Kardeşi Ahi Şemseddin ve yeğeni Ahi Hasan, Türkiye Selçuklu, Beylikler ve erken Osmanlı döneminde iktisadi yapının bel kemiğini oluşturan, erdemli insan modelinin belki de o yüzyılda en önemli temsil merkezi olan Ahi Teşkilatının Osmanlı topraklarındaki reisleri durumundalar. İşte bu nedenle Şeyh Edebalı da bir Ahi şeyhi olarak tanındı ve tanıtıldı hep. Edebalı Ahi miydi kesin bilinmiyor, ama kardeşi ve yeğeni vasıtasıyla ahiler arasında büyük bir saygı gördüğü ve nüfuza sahip olduğu kesin.

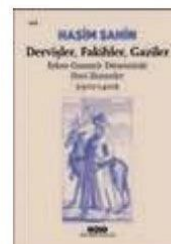
Şeyh Edebalı'nın bağlantılı olduğu bir diğer zümre ise Fakihler. İslam'ın şer'i yönünün en kuvvetli temsilcisi olan, yazdıkları eserler ile, faaliyetleriyle, Sultan'ın veya beylerin yanında bir nevi fıkhi danışman olarak görev yapmalarıyla tanınan bu zümre mensupları da Osmanlı topraklarında oldukça aktif durumdalar. Aşıkpaşazade'ye göre Osmanlı Beyliği'nin 1299 yılında ilk bağımsızlık hutbesini okuyan Dursun Fakih bilinen en önemli isim. Dursun Fakih aynı zamanda Şeyh Edebalı'nın diğer damadı. Dolayısıyla o da Osman Gazi gibi Edebalı dergâhının müdavimlerinden. Dursun Fakih, gaza ruhunun hâkim olduğu Osmanlı coğrafyasında, yazdığı Cumhuri-nâme, Muhammed Hanefi Cengi, Hz. Peygamber'in Ebu Cehil ile Güreş Tuttuğudur gibi eserleriyle, adeta Osman Gazi, Orhan Gazi ve takipçilerinin

Hz. Peygamber ve ashabının o yüzyıldaki temsilcileri olduğu mesajını veriyor. Uç toplumunda gaza anlayışının daha derin bir anlam kazanmasını sağlıyor. Dursun Fakih, o coğrafyada faaliyet gösteren tek fakih değil. **Kitapta** isimleri sayılan çok sayıda fakih, bu zümre mensuplarının Osmanlı kuruluşundaki etkisini açık bir şekilde ortaya koyuyor. İlk Osmanlı tarihi yazarı Yahşi Fakih de babası İshak Fakih gibi Kuruluş Dönemi'nde faaliyet gösteren pek çok fakihten sadece ikisi.

Akça Koca

Yukarıda sözünü ettiğim dizilerde en fazla öne çıkarılan karakterler alpler. Osman Gazi ve takipçileri ele geçirdikleri toprakların sahibi oldular ve Bythnia bölgesinden başlamak üzere Rumeli ve Anadolu'da geniş bir fetih hareketi başlatıp ele geçirilen toprakların Türk ve İslam yurdu haline gelmesini sağladılar. Ellerinde kılıç, emirleri altındaki Türkmenler ile fetih hareketine girişen bu alpler fethettikleri topraklara kendi isimlerini verdiler. Konur Alp, Hasan Alp, Aydos fatihi Gazi Abdurrahman, Turgut Alp, Samsa Çavuş, Sülemiş, Mihâl Gazi, Gazi Evrenos, Balabancık erken dönemin isimleri en fazla bilinen gazi alpleri. Ama bunlar içerisinde birisi var ki, benim doğup büyüdüğüm kente adını vermiş: Akça Koca. Karadeniz sahilindeki bu güzel kenti Osman Gazi devrinde fethetmiş ve buradaki Ceneviz kalesinin kontrolünü ele geçirerek Konur Alp ile birlikte Düzce-Ereğli hattında fetihler yapmış. Osman Gazi'nin en önemli yoldaşlarından birisi. Kitabı okurken gazilerin dünyasında da seyahat etmek mümkün.

Kitapta ele alınan konular elbette bunlarla sınırlı değil. Bütününe baktığımızda, en fazla dikkat çeken hususlardan birisi, her ne kadar 1300-1400 tarihleri arasını konu edinse de, gaza geleneğinin, mistik hayatın ve medrese kökenli fakihlerin faaliyetlerinin Osmanlı öncesi döneme ait alt yapısını da çok detaylı bir şekilde ortaya koyuyor olması. Osmanlı sufililiğine uzanan yolda, Selçuklu geleneği, iktidar-tekke ilişkileri, Ahmed Yesevi ve Türkistan Sufiliği, Mevlana ve Mevlevilik, Hacı Bektaş Veli ve Bektaşılık, Yunus Emre, Evhadüddin Kirmani, Gazzali kardeşler ve temsil ettikleri tasavvuf ekolü, Türklerin İslamlaşma süreci ve bunun Osmanlı dönemine kadar geliştirdiği seyir, gaza anlayışının kökenleri, medrese kültürü, sosyal yardımlaşma ve dayanışma kurumları, ribat, hankâh ve tekkeler, bunların sosyal hayata etkileri üzerine bilgi edinmek isteyenlerin elinden bırakamayacakları bir eser olduğu kanaatindeyim. (•••)

**DERVİŞLER-FAKİHLER-
GAZİLER: ERKEN OSMANLI
DÖNEMİNDE DİNİ ZÜMRELER**

1300-1400

Haşim Şahin

YKY 2020